

APUNTS PER A UNA HISTÒRIA DE LA RÀDIO A MONTBLANC

Francesc BADIA i BATALLA

I. JUSTIFICACIÓ PRÈVIA

Les presents notes no són res més que allò que el títol explícitament enuncia. Uns apunts, cronològicament ordenats, sense més pretensió que la d'evitar l'oblit dels fets relacionats amb l'aparició i desenvolupament del fenomen de la Ràdio a Montblanc. Alguns els tenim molt vius per haver-los viscut o per haver-ne estat testimonis directes. Altres els hem conegut per referències d'altres persones, que pacientment han atès les nostres preguntes, o els hem recollit espigolant en publicacions locals del 1923 ençà, o traient-los de publicacions de tipus general. Les dades recollides les intentem emmarcar en el quadre més ampli de la història de la Ràdio a Catalunya, de la qual per raons òbvies no pot desvincular-se aquest assaig de petita història local (1).

Som conscients que hi ha llacunes i omissions, potser també de protagonistes de les primeres aventures radiofòniques, que des d'ara volem excusar i que vénen imposades per la dificultat en trobar dades

(1) Les primeres experiències foren realitzades per Royston Saint Noble a Barcelona el 1899. Josep Comas i Solà féu proves el 1918 amb una emissora que ell mateix construí. Vegeu R. ALIER i F. ESPUÑES, *Radiodifusió*, a "Gran Enciclopèdia Catalana". v. 12, Barcelona, 1978, pp. 291-294.

més completes. Segurament serà més fàcil subsanar-les en altres treballs que potser el present estudi incitarà a fer. Deixem-ho per als estudiosos locals i comarcals a qui pugui interessar un tema per a nosaltres tan suggestiu.

2. LA RÀDIO ARRIBA A CATALUNYA

Si, com s'ha escrit, a Catalunya es comença a parlar de la ràdio ja a les primeries del nostre segle (2), les demostracions feaents de l'interès públic pel nou invent no es constaten fins l'any 1923.

En el curs del mes de setembre d'aqueix any comença a publicar-se a Barcelona la primera revista especialitzada d'Espanya dedicada exclusivament al tema de la Ràdio. Es la revista "Radiosola", subtitulada "Revista de Radio Comunicación Ibero-Americana", de la qual n'és director Josep Guillen García i gerent Eduard Solà (2).

L'interès pel nou invent creix a tot Catalunya. Ho palesen els fets que el dia 22 del mateix setembre vint-i-cinc mil persones es reuneixen a Montjuïc per a seguir la transmissió d'un concert, promoci-nada pel propi Sr. Guillen García i que, mesos més tard, concretament el febrer de 1924, queda constituïda també a Barcelona l'Associació Nacional de Ràdio-difusió (3).

En aquest clima no és d'estranyar que el 14 de novembre de 1924 fos inaugurada oficialment a la ciutat comtal l'emissora Ràdio Barcelona, emissora degana a la que s'atribuí l'indicatiu EAJ--1 (4).

Els estudis de Ràdio Barcelona estaven situats a l'edifici de l'Hotel Colom, a la Plaça de Catalunya. Les hores d'emissió, posteriorment ampliades, eren de 6 a 7 de la tarda, i de 9 a 11 de la nit. Els programes eren musicals, bàsicament retransmissions de concerts, actes teatrals i esportius i emissions dedicades a la dona (5).

El 25 de juny començava a emetre una altra emissora barceloni-na, batejada amb el nom de Ràdio Catalana (6).

(2) Vegi's R. FRANQUET I CALVET, *Naixement de la radiodifusió a Catalunya*, a "L'Avenç", núm. 56 (Barcelona, gener 1983), pàg. 38.

(3) Vegi's article ult. cit. Segons ALIER i ESPUNES la constitució tingué lloc el setembre de 1923.

(4) L'atribució del qualificatiu de "degana" no deixà de provocar algunes qüestions. Vegi's "La cuestión del decanato" a l'obra de LUIS EZCURRA, *Historia de la Radiodifusión Española. Los primeros años*, Madrid, 1974, pàg. 126 i següents.

(5) Vegi's R. FRANQUET I CALVET, *Naixement de la radiodifusió...*, art. citat, pàg. 40.

(6) Les dues emissores foren més tard absorbides per Unió Radio, de Madrid. Els antics fundadors constituïren l'any 1929 "Ràdio Associació de Catalunya".

3. A MONTBLANC HOM COMENÇA A PARLAR DE RÀDIO

El mes d'octubre del mateix any 1923 trobem en el periòdic montblanquí "La Nova Conca" la primera referència escrita sobre el nou invent.

Es tracta d'un article, sense signatura, titulat "El Ràdio, meravel·la d'avui dia" (7). L'autor transcriu, amb un breu preàmbul, una crònica del corresponsal de "La Veu de Catalunya" als Estats Units, que porta el mateix títol i que parla de l'aparell de ràdio d'un montblanquí que viu als USA, aparell receptor que el diari barceloní reproduïx en dos gravats.

El cronista explica que ja

"en una crònica d'abril parlava de la Radiofonia i del seu desenrotllament en aquest país. Avui en puc parlar amb més precisió perquè a casa tenim una instal·lació en tota forma i funciona correctament. L'aficionat senyor Joan Guasch, nat a Montblanch, és l'operador d'aquest ràdio instal·lat per ell mateix".

"El ràdio sembla una joguina, veu humana, el so de la música, el picament de mans, tot es transmès a curta i llarga distància a través de l'espai. Se'ns assegura que per aquest mitjà sentirem al·gun dia el caminar d'una formiga i les comunicacions que donaran la volta al món".

Després de donar unes explicacions de tipus tècnic, l'autor ens explica, amb certa ingenuïtat, les comoditats de la seva llar americana gràcies a la instal·lació del montblanquí Joan Guasch.

"Cada dia a la vetlla, o quan ens plau, podem escoltar amb interès el seguit de radiofonia que ens arriba segons el programa del dia. Basta girar un xic, a la dreta o esquerra, els còrcols graduats del variocòpler, condensador i variòmetre, les claus de les tres bombetes i punts de l'antena, i tot d'una, si algun seguit d'ones hertzianes que surten del nostre ràdio (sic) les agafen i les fan sentir més o menys clares, girant els mateixos còrcols i claus d'un costat i altre, de manera que les ondes del nostre ràdio receptor sincronitzen amb les transmiseses pel ràdio transmissor llunyà. Llavors les veus i els sons es fan ben clars i intel·ligibles".

Si les consideracions tècniques de l'articulista no són potser excessivament exactes ni convincents, el resultat ho és:

"Es així, com sense moure'ns de casa, podem escoltar les veus i sons musicals que mitjançant les ondes són transmiseses irradiadament a l'espai des de Nova York, Newark, Shenectady i Xicago, o

(7) Vegi's "La Nova Conca", Núm. 256, (Montblanc, 20 d'octubre de 1923), pàg. 2.

sia de 30, 48, 255 i 1.348 quilòmetres de distància. Així oïm òperes com "Aida", "Rigoletto", "Carmen", "Lohengrin", "El barber de Sevilla", i multitud de balls, cantates, simfonies, discursos, sermons,..."

A través d'aquests textos ben curiosos i de la resta de la crònica de la qual fem estalvi al lector, els montblanquins conegueren per primera vegada "les meravelles del Ràdio".

4. LA RÀDIO ARRIBA A LA VILA

Amb l'any 1924 començà a Montblanc l'afecció a la ràdio. La notícia de la inauguració de Ràdio Barcelona i la possibilitat de captar les seves emissions degué despertar inquietuds que les publicacions tècniques havien de fomentar.

Un aficionat, el Sr. Enric Pujadas Font, fou el pioner de l'aventura radiofònica a la vila. Ell fou qui portà a Montblanc el primer receptor i qui féu participar a amics i coneguts dels avantatges del nou invent.

En el seu pis, a l'immoble n.º 77 del carrer Major i, quan les necessitats de l'audició ho exigien, a l'hort de cal Pujadas, de la seva propietat, reunia tothom que desitjava participar de les seves experiències radiofòniques. A mesura que els aparells s'anaven perfeccionant portava nous receptors els avantatges dels quals divulgava. D'aquesta manera, algunes persones anaven adquirint receptors de ràdio ampliant el nombre d'aficionats. El posseïdor del segon aparell receptor a Montblanc fou, segons sembla, el metge Sr. Manuel Delgado.

La primera audició o demostració en local públic la promocionà el Sr. Joan Baldrich i Llort, que instà un amic seu de Barcelona, ex-telegrafista de Montblanc, per què la portés a terme, cosa que féu al local de l'Associació Catalanista amb la lògica expectació dels assistents.

La ràdio era doncs ja una realitat que el públic havia constatat. Era també una cosa desitjada que tothom hauria volgut portar a casa. Però els preus d'un receptor de làmpares o vàlvules era encara prohibitiu per a la majoria de les economies familiars montblanquines.

Per això hom xifrava les seves il·lusions en un aparell de galena que podia construir-se un mateix a casa o adquirir en el comerç per un preu de 7 a 15 pessetes (8). Es tractava d'uns aparells molt elemen-

(8) Cfr. R. FRANQUET, article i pàgina darrerament citats.

tals que constaven d'una bobina d'antena, un condensador variable, un cristall de galena i un auricular.

No obstant això, els aparells de galena només podien assegurar un rendiment pràctic en relació amb emissores de gran potència o bé a les rodalies de l'estació emissora.

A Montblanc hom esperava que augmentés la potència de les emissores barcelonines (9) per tal de captar-les fàcilment.

El periòdic local "Aires de la Conca" es feia ressò d'aquesta inquietud el 23 de maig de 1925, afirmant que Ràdio Barcelona instal·laria aviat una emissora de 10 Kw que, per la seva potència, podria sentir-se a tot Catalunya (10). El mateix periòdic, uns mesos més tard, informava que Ràdio Catalana ja transmetia i que Ràdio Barcelona aviat ho faria amb una nova emissora "Western", de darrer model, la primera instal·lada a Europa. "Els afeccionats, afegia, esperen sentir-la amb un senzill aparell de galena" (11).

Amb la mateixa preocupació, la revista "Ràdio Barcelona" (12) publicava uns articles, dels quals en feia la recensió "Aires de la Conca", explicant la manera de construir un aparell molt simple ideat pel Dr. Gernsback i denominat "Interflex" (13).

No tenim dades per a poder afirmar quan els montblanquins pogueren captar emissions de ràdio amb aparells de galena. Si, però, hem constatat l'existència de cert senyal radiofònic donat per alguna emissora i que a la Vila els aficionats coneixien per "la trompeta del Prat", expressió que havia esdevingut popular (14).

Ara creiem que corresponia a Ràdio Catalana. En una publicació barcelonina de 1925, referint-se a aquella emissora llegim: "Les proves que han començat a fer-se fa pocs dies entre Barcelona i Madrid han donat molt bon resultat i és la primera vegada que a Espanya es sosté una conversa entre dues estacions de radiodifusió. Totes les estacions que ha muntat aquesta companyia es distingeixen per

(9) Eren aleshores "Ràdio Barcelona" i "Ràdio Catalana", que el gener de 1926 foren autoritzades a emetre simultàniament, cosa que ocasionà problemes d'interferències. Vegi's ROSA FRANQUET, art. citat, pàgina 40.

(10) Vegi's "Aires de la Conca", núm. 9, (Montblanc, 23 de maig de 1925), pàg. 8.

(11) Vegi's la mateixa publicació darrerament citada, núm. 13, (Montblanc, 18 de juliol de 1925), pàg. 5.

(12) Era el nom que havia adoptat l'antiga revista "Radiosola". També Ràdio Catalana publicà la seva revista amb el mateix nom de l'emissora. Ambdues revistes es reberen a la Vila. Més tard, "Aires de la Conca" publicà també recensions de la revista "Radio Lot"; vegi's el núm. 43 (Montblanc, 13 novembre 1926) pàg. 6.

(13) Vegi's núm. 19, (Montblanc, 31 d'octubre de 1925) pàg. 5.

(14) L'hem sentit de diversos vells aficionats de la Vila i l'hem llegida en alguna publicació local, que ara no ha estat possible localitzar.

llur cuidado (sic), amb uns tocs d'una trompeta especial, mitjançant la qual els galenistes puguin sintonitzar i no perdin res de l'audició (15).

En el curs de l'any 1925 no es fa encara a la Vila cap tipus de publicitat escrita d'aparells de ràdio. Almenys no n'hem trobat rastre. En canvi, hem trobat una curiosa referència que val la pena remarcar. La botiga "La Mercè", regentada per en Joan Baldrich Llord, al fer, en el periòdic local, la publicitat de les joguines que tenia en venda, anunciava haver enviat, precisament "per telefonia sense fils", un missatge als Reis d'Orient, oferint joguines i regals a preus reduïts (16). Era la primera vegada que en una publicació de la Vila s'utilitzava la ràdio com a recurs publicitari.

La ràdio, com es veu, continua essent tema d'actualitat aquest any de 1925. El periòdic local fa de nou recensions de la revista tècnica "Radio Barcelona", la qual cosa prova que es continua rebent a la Vila. Els articles objecte de recensió fan referència a la possible retransmissió de dibuixos per ràdio, comentaris sobre un plebiscit musical, programes de Ràdio Barcelona, etc. (17)

En els primers mesos de 1926, Enric Pujadas obté per a la Conca de Barberà la concessió dels aparells radiofònics de la marca "Hispanus" i n'ofereix unes demostracions. La premsa local ho remarca dient: "Galanament invitats diumenge assistírem a les proves que es feren tot seguit d'ésser acabada la instal·lació, quedant meravellats de la nitidesa i volum de sonoritat que es disfruta quan l'aparell resta calibrat. Sentírem amb perfecció Roma, que retransmetia "La casta Susana", Toulouse, Londres i altres estacions d'Anglaterra, Madrid, Sant Sebastià, Càdis, Ràdio Catalana i Ràdio Barcelona. L'audició fou obtinguda amb un aparell de dues vàlvules, qual cost, instal·lat, és el de 275 pessetes, tot comprès, inclús antena, més ben dit a punt d'oïr-hi, assegurant-se l'audició. L'introducció al mercat d'aquesta nova marca, per sa qualitat i baratura, està cridada a resoldre el problema raditelefonia baix l'aspecte econòmic. Agraïm la deferència del convit tot desitjant a l'amic Pujadas prosperitats en la seva nova empresa" (18).

El fet però, superava l'anècdota. Significava l'inici de la comercialització seriosa dels aparells de ràdio a la Vila. La ràdio ja havia arribat. Era l'hora de divulgar-la i d'iniciar la tasca de posar-la a l'abast de tothom.

(15) Vegi's "Joventut Catalana", núm. 28, (Barcelona, 25 de juny de 1925).

(16) Cfr. "Aires de la Conca", núm. 23 (Montblanc, 24 de desembre de 1925) pàg. 7.

(17) Ibid. núm. 16 (Montblanc, 7 de setembre de 1925) pàg. 6.

(18) Ibid. núm. 32 (Montblanc, 8 de maig de 1926) pàg. 5.

La Radio Telefonía

a l'alcanc de totes les fortunes

oooo

Voleu difundir vostra cultura tot recreant-vos?

Compreu un aparell radiofònic

RADIO HISPANUS

oooo

Els famosos Aparells de la **RADIO HISPANUS**
se imposen:

Pel seu fácil maneig.

Per sa clara i perfecta audició de totes les principals Emissores nacionals i estrangeres.

Per son preu tan limitat.

Per la garantia absoluta del seu bon funcionament
A vui es posen a la venda a plaços a fi de que totes les famílies per modestes que siguin puguin delectar-se amb tan meravellós invent.

Conferències culturals, concerts, consells, notícies, etc., etc., de totes les parts del món es reben amb aquest meravellós aparell.

Demaneu condicions al Representant a **MONTBLANCH:**

ENRIC PUJADAS

El primer anunci publicitari d'aparells de ràdio publicat a la premsa montblanquina. Aparegué al periòdic "AIRES DE LA CONCA" del dia 5 de juny de 1926.

Els celebrats aparells

Radio Hispanus

els ven al comptat i a plaços, a preus sumament reduïts, el representant per la vila i comarca:

N'ENRIC PUJADAS

oooo

Anuncis publicats a "AIRES DE LA CONCA"
el 9 d'octubre de 1926.

5. LA DIVULGACIÓ DE LA RÀDIO. LA PRIMERA PUBLICITAT

Les audicions promogudes pel Sr. Pujadas continuaren en el curs de 1926 i anys següents. Audicions semblants havien de fer-se més tard a Solivella, patrocinades pel mestre Sr. Francesc Muntanyola (19) sense que trobem referències escrites d'actes semblants en altres pobles de la Conca.

La ràdio era encara una novetat, patrimoni de poques famílies. No és doncs d'estranyar que aquelles audicions fossin seguides amb curiositat, sobretot quan tenien per objecte la retransmissió d'actes esportius. Quan el receptor no disposava d'altaveu i només d'auriculars, era el propi Enric Pujadas qui repetia l'explicació i resultat de la jugada als concurrents.

Tals audicions constituïen també l'objecte del noranta per cent de les notícies sobre ràdio que incorporava el periòdic local, publicades encara com a cosa no ordinària. Així remarquem, entre d'altres, la publicació per "Aires de la Conca" de la retransmissió i audició a la Vila d'actes religiosos com la clausura del Congrés Eucarístic Nacional celebrat l'any 1926 a Toledo (20), o d'una tanda d'exercicis predicada pel Pare Vallet a Sant Agustí de Barcelona (21); de representacions teatrals com la de "El ferrer de tall" (22) o un recital d'Enric Borràs (23); concerts com el de l'Orfeó del Casal Català de Madrid (24); etc.

Aquest tipus d'audicions permeté també primícies informatives que la premsa recollí. Vegem-ne una mostra: "El resultat del partit jugat a València (25) fou exposat al públic el mateix dia al vespre, malgrat la incomunicació telefònica i telegràfica a què estem condemnats els montblanquins. Fou rebut amb un dels aparells de telefonia sense fils de la marca ràdio Hispanus..." (26)

Gràcies també a la ràdio es publicaren immediatament els números premiats en la loteria de Nadal. Segons "Aires de la Conca", "el

(19) Cfr. "Aires de la Conca", núm. 101 (Montblanc, 8 de juny de 1929) pág. 9, i núm. 105, de 3 d'agost del mateix any. Es remarca l'interès per la ràdio per part del corresponal de Solivella i redactor de les notícies.

(20) Cfr. el mateix periòdic, núm. 41, de 30 d'octubre de 1926.

(21) Ibid. núm. 52, de 9 d'abril de 1927, pàgs. 9 i 10.

(22) Ibid. núm. 36, de 3 de juliol de 1926, pág. 10.

(23) Ibid. núm. 36, de 3 de juliol de 1926, pág. 8.

(24) Ibid. núm. 43, de 13 de novembre de 1926, pág. 6.

(25) Es tractava d'un partit de semifinals de Copa que acaparava l'atenció dels aficionats a l'esport.

(26) Vegi's "Aires de la Conca", núm. 33, (Montblanc, 22 de maig de 1926) pág. 5.

Representant a la Vila i Comarca:
RADIEP.--Montblanch

Anunci publicat a "AIRES DE LA CONCA"
 el 21 de maig de 1927, n.º 55.

◆◆◆◆

Sant Jordi

Superb aparell receptor de radio

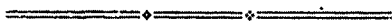
Tot comprès, inclús instal·lació

200 PESSETES

RADIEP **Montblanch**

◆◆◆◆

Anunci publicat a
 "AIRES DE LA CONCA"
 el 4 de juny de 1927, n.º 56.

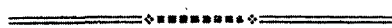

SANT JORDI

Superb aparell receptor de
 radio. Tot comprès, inclús
 instal·lació:

200 PESSETES

RADIEP -- Montblanch

Anunci publicat a
 "AIRES DE LA CONCA"
 el 29 d'octubre de 1927, n.º 65.

Banc de Valls va col·locar, com ja és consuetud en tal dia, un cartell on s'anaven anotant els premis a mida que s'anaren rebent per telefonia sense fils." (27)

Atesa la data de la informació i els termes de la notícia cal entendre que el servei ja havia estat prestat els dos anys anteriors, cosa certament remarcable.

L'any 1929 es produeix a Barcelona un esdeveniment important. El dia 19 de Maig s'inaugura solemnement l'Exposició Internacional, els actes de la qual, retransmesos per ràdio, constituïran un alicient més per a tots els afeccionats de la Vila i, en general, de tot Catalunya. L'exclusiva de les retransmissions fou concedida a Ràdio Barcelona (28).

Al marge de les retransmissions directes, l'emissora degana oferia dos informatius especials diaris, un a la fi de l'emissió de sobretaula i l'altre a l'acabar l'emissió ordinària de la nit (29). En l'àmbit del certamen es feren proves de transmissió de fotos fixes (30), novetat que cridà fortament l'atenció.

Les emissions i en especial les retransmissions esportives foren seguides pels radioients de la Vila i de la Conca (31) i segurament contribuïrien a augmentar el nombre dels ràdio-afeccionats.

Però naturalment un dels mitjans més idonis i més eficaços per a la divulgació de la ràdio havia d'ésser i efectivament fou, la publicitat i la promoció de vendes d'aparells receptors.

Val a dir que també en aquest camp publicitari Enric Pujadas fou el pioner i pràcticament, almenys en els primers anys, l'exclusiu protagonista. Ens referim naturalment a la publicitat escrita, ja que difícilment podem trobar testimonis d'altres tipus de publicitat.

Els dos primers anuncis específicament publicitaris sobre ràdio en un periòdic local els trobem a "Aires de la Conca", edició del dia 9 d'octubre de 1926. Un d'ells diu textualment: "Voleu difundir (sic) vostra cultura tot recreant-vos? Compreu un aparell radiofònic Ràdio

(27) Ibid. núm. 46, de 24 de desembre de 1926, pàg. 11.

(28) Cfr. ROSA FRANQUET, art. citat ult., pàg. 41.

(29) Per primera vegada s'establí un circuit molt complert de connexions microfòniques, que comprenia el Palau Nacional, Pavelló de l'Estat, Casa de la Premsa, Teatre Grec, Estadi, Font, i Secció estrangera. Vegi's "La Radio y la Exposición Internacional de Barcelona", a "Diario Oficial de la Exposición Internacional", núm. 7, de 22 de maig de 1929.

(30) Cfr. "Diario Oficial de la Exposición Internacional de Barcelona", núm. 11, de 26 de maig de 1929.

(31) El corresponsal de "Aires de la Conca" a Solivella informa que en aquella Vila es seguien les retransmissions dels actes esportius celebrats a l'Estadi. Vegeu núm. 101, de 8 de juny de 1929, pàg. 9.

Hispanus". L'altre informa que "els celebrats aparells Ràdio Hispanus els ven al comptat i a plaços, a preus sumament reduïts, el representant per la Vila i Comarca n'Enric Pujadas".

A partir d'aquella data van apareixent amb remarcable periodicitat i constància els anuncis que Pujadas, bé sigui amb el seu nom comercial "Radiep" o amb el de les marques la representació de les quals ostenta, va inserint a la publicació local. Al marge de la publicitat directa, se'n fa una altra més subtil, indirecta, al fer constar, després d'una notícia sobre ràdio, que la informació ha estat captada amb un aparell de la seva marca.

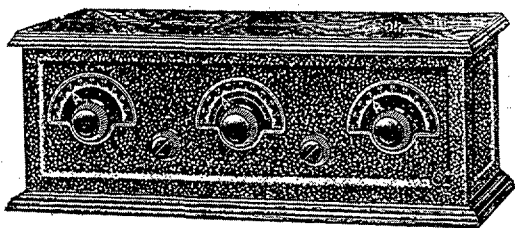
Un breu examen de la publicitat produïda ens permet de veure la naturalesa dels arguments que s'adduïren als lectors montblanquins per tal d'estimular-los a comprar un aparell de ràdio i que, en síntesi, foren els següents:

a) La ràdio fomenta la cultura (32) i proporciona informació de totes les parts del món (33);

b) La ràdio contribueix a l'educació dels fills (34);

c) La ràdio constitueix un esplai (35) i ajuda a passar les vetllades d'hivern (36);

d) La ràdio no és una cosa supèrflua (37), ha estat inventada per a tothom (38) i està a l'abast de tothom (39).

!WARNER!

Una audició perfecta, clara, potent, obtindreu amb aquest senzill i meravellós aparell,

ÚNIC AVUI AL MERCAT

Demaneu una prova

RADIEP - Montblanch

Anunci publicat a "AIRES DE LA CONCA" de 24 de desembre de 1927 n.º 68, pàgina 6.

(32) Cfr. "Aires de la Conca", núms. 40, 50 i altres.

(33) Ibid. núms. 34 i altres.

(34) Ibid. núm. 49.

(35) Ibid. núm. 45.

(36) Ibid. núm. 45.

(37) Ibid. núm. 50.

(38) Ibid. núm. 46.

(39) Ibid. núms. 34, 36, 46, etc.

La publicitat referida a accessoris de ràdio és molt més escassa i també és promoguda per Radiep. El primer anunci en la premsa escrita fa referència a un rectificador i apareix el 18 de març de 1927 (40) i es repeteix. Més tard se'n publica un altre sobre làmpares o vàlvules de ràdio (41), fet que fa pensar que a la Vila devia haver-hi ja algun taller de reparació de receptors o un potencial mercat entre els ràdio afeccionats.

La publicació de receptors de ràdio i també la informació sobre la ràdio en general, decauen, sense raó aparent que ho justifiqui, a partir de 1929. Vegem-ne l'estadística:

Anys	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Notícies sobre ràdio.....	4	14	2	1	0	0
Anuncis publicitaris de ràdio.....	0	7	12	0	7	0
Altres referències.....	1	0	0	0	0	0

(Elaboració de l'autor, font: "Aires de la Conca")

L'absència total de publicitat d'aparells de ràdio en la premsa local de l'any 1930, fet que es repetirà l'any següent és un fenomen de difícil explicació, molt més quan, pel contrari abunden els anuncis publicitaris de pianos, gramòfons, —fins i tot de lloguer—, aparells fotogràfics, etc., material idoni per a ésser venut en una mateixa botiga amb aparells de ràdio.

6. ELS ANYS TRENTA. LA RÀDIO ASSOLEIX PLENA MAJORIA D'EDAT

Ja molt abans dels anys trenta hom ha vist les immenses possibilitats de la ràdio. Ara la tècnica ha progressat extraordinàriament —els aparells de galena han passat a la història— i el nombre de receptors augmenta constantment. El que havia estat considerat com una simple afecció o passatemps d'ha convertit en un poderós mitjà de comunicació que molts països organitzen curosament per fer-ne instrument propagandístic.

(40) Ibid. núm. 51.

(41) Ibid. núm. 55.

A Espanya el Govern autoritza per Decret de 8 de desembre de 1932 la creació d'emissores locals que contribuiran a la descentralització de la ràdio.

A les comarques tarragonines, són EAJ 33 Ràdio Tarragona i EAJ 11 Ràdio Reus les que fan sentir llurs veus i que a Montblanc tenen una audició especial. Ambdues tenen vincles de cooperació amb Ràdio Associació de Catalunya i Ràdio Barcelona respectivament. Paral·lelament el nombre de receptors va augmentant extraordinàriament a tot Catalunya, circumstància que justifica l'any 1933 la celebració a Barcelona de la primera Exposició d'Aparells de Ràdio (42).

La ràdio ha tingut ja i tornaria a tenir un protagonisme local en relació als esdeveniments que sacsegen contínuament la vida política dels anys trenta.

El dia 14 d'abril de 1931 els montblanquins s'assabenten immediatament —és la primera vegada que succeeix en relació a un acte polític transcendent— de la proclamació de la República. Els altaveus instal·lats per la Ferreteria Alfonso, a la Plaça Major, i per la Casa Romeu, al carrer Major cantonada amb el de Sant Josep, propaguen les notícies i les proclames dels polítics que la ràdio retransmet (43), especialment Ràdio Barcelona que tenia instal·lat un micròfon permanentment a l'Ajuntament de la ciutat comtal (44).

Més tard, la nit del 6 d'octubre de 1934 i el migdia del 19 de juliol de 1936, la ràdio, aquesta vegada sense altaveus al carrer però amb més receptors a les cases, anirà informant al moment del que estava ocorrent a la capital de Catalunya. Uns mesos abans —febrer del 1936— la ràdio havia estat utilitzada massivament, per primera vegada, com a instrument de propaganda electoral.

La guerra civil suposa un dolorós i tràgic parèntesi que, malgrat tot, haurà de contribuir al desenvolupament de les activitats radiofòniques i a un augment extraordinari del nombre de receptors.

La Generalitat, per Decret de 27 de juliol de 1936, confisca les dues emissores barcelonines, aleshores Ràdio Barcelona i Ràdio Associació de Catalunya. Més tard ordena el segrestament i precintatge de tots els aparells receptors de ràdio. A la Vila, la mesura es compleix amb rigor. Són persones armades les que tenen cura de recollir els

(42) Vegi's "Avui", (Barcelona, 1 d'octubre de 1983), pàg. 1.

(43) Vegi's "Aires de la Conca", núm. 147, (Montblanc, 18 abril, 1931).

(44) Vegi's ROSA FRANQUET I CALVET, "la ràdio durant la República", a "L'Avenç" núm. 56 (Barcelona, gener de 1983) pàg. 46.

aparells, però hom intenta burlar de mil maneres aquesta disposició, malgrat la duresa dels temps bèl·lics (45).

Naturalment, per damunt de tot, les ràdios s'han utilitzat durant la guerra civil com a poderosos instruments de propaganda (46).

Quants aparells de ràdio hi havia aleshores a Montblanc?

No hem trobat antecedents, malgrat que algun rastre documental de les mesures oficials abans esmentades hauria pogut constituir una dada estadística molt interessant.

Així i tot creiem que el nombre de receptors existents a la Vila havia d'ésser encara petit i, aventurant una xifra, no creiem que excedissin del cinc per cent les famílies montblanquines que en disposessin. La ràdio era encara un estri que no estava ni molt menys a l'abast de tothom. Un aparell de quatre vàlvules valia l'any 1934 unes quatre-centes pessetes. El jornal d'un paleta, el mateix any, era de deu pessetes diàries, i el d'un pagès es pagava a sis o set pessetes cada dia.

La ràdio era doncs encara un aparell de luxe. La possessió d'un receptor era objecte d'un gravamen fiscal, ja que el comprador havia d'adquirir una llicència que expedien les oficines de Telègrafs, i l'omissió d'aquest requisit donava lloc a sancions econòmiques. La primera referència a aital obligació la trobem en els periòdics locals ja a l'any 1930. "Els infractors, des del dia 1 de març —segons s'anuncia— incurriran en falta que serà castigada amb multa de deu pessetes per receptor de galena i de cent pessetes per receptor de làmpara" (47).

7. ELS ANYS QUARANTA. LA PRIMERA EXPERIÈNCIA: EMET "RÀDIO MONTBLANC"

Estem en la dècada dels anys quaranta. Després de la guerra civil, la segona guerra mundial ha subministrat un tràgic cabdal informatiu que ha mantingut l'interès dels noticiaris radiofònics.

Paral·lelament la programació de les emissores ha sofert una gran i positiva evolució encaminada a captar més l'atenció dels oients.

A Ràdio Tarragona, Josep Maria Tarrassa crea (1941) el personatge "Maginet", de fructuosa i llarga vida, i instrument d'innombra-

(45) Ibid. pág. 45.

(46) Ibid. pág. 48.

(47) "Aires de la Conca", núm. 117, de 1.er de març de 1930, pág. 11.

bles campanyes benèfiques que el popular locutor porta a terme i a les quals no seran insensibles els montblanquins (48).

A les emissores barcelonines apareixen nombrosos concursos dotats amb premis la quantia dels quals acapara l'atenció i el desig dels oients. Simultàniament s'inicia la producció de programes que tindran també gran acceptació popular. Són el consultori de la Sra. Montserrat Fortuny (1941) a Ràdio Espanya de Barcelona, que ara és el nom de Ràdio Associació de Catalunya; les novel·les policíiques que emet Ràdio Barcelona, etc. I comencen també (1941) les primeres manifestacions d'un gènere que aviat tindrà un èxit espectacular, els serials radiofònics.

Però no ha d'oblidar-se que els anys quaranta són anys d'austeritat econòmica i de grans restriccions en el comerç d'importació. Això comporta dificultats al moment de renovar material radiofònic i la necessitat de reparar els aparells més obsolets.

Fou en aquest marc (1947) quan un grup de joves montblanquins es proposaren l'empresa, aleshores totalment quixotesca si hom considera llurs possibilitats, de crear una emissora que portés el nom de Ràdio Montblanc. Va ésser Josep Maria Badia qui tingué cura de la construcció de l'aparell emissor, i Jaume Bordell, Francesc Contijoc, Josep Maria Giné, Ramon Requesens, Rosita Rosselló i l'autor de les presents notes qui col·laboraren en la tasca de buscar material i posar en marxa l'emissora.

Després de no poques dificultats, derivades sobretot de la manca de materials i recursos, fou construïda una emissora molt simple, tipus Hartley, de petita potència però suficient per fer sentir la seva veu a tota la vila i a alguna de les poblacions veïnes.

L'aparell emissor estava situat al primer pis de la casa n.º 77 del carrer Major —precisament en el mateix immoble des d'on s'havien rebut les primeres emissions radiofòniques a la vila—. L'antena fou instal·lada des del terrat de la mateixa casa fins al de la casa n.º 104 del mateix carrer Major.

La col·lecció de discs de què es disposava provenia de diverses aportacions en préstec de particulars, essent de remarcar l'aportació que féu la família March-Carreras.

Finalment hom pogué escoltar la senyal de sintonia de Ràdio

(48) La col·laboració de la Vila no fou solament en resposta a les invitacions del popular locutor, sino que Josep Maria Tarrassa celebrà a Montblanc anys després diversos festivals amb la mateixa finalitat benèfica. Vegeu, p.e., Butlletí "Montblanc" núm. 111, (Montblanc, febrer de 1960) pàg. 4.

Montblanc —una marxa de l'òpera “Carmen”— i la nova emissora començà a emetre. Les emissions es feien en la freqüència de 1550 Khz, i els locutors foren Rosita Roselló, Josep Maria Giné i Francesc Contijoch.

Val a dir que no hi havia cap tipus d'informatiu i que la programació bàsica i quasi exclusiva era musical i bastant improvisada per manca d'experiència.

L'acceptació popular va ser plena i el programa “el disc sol·licitat” i les mostres d'adhesió rebudes en constituïren una prova conclouent.

La vida de l'emissora, però, com es temia, fou efímera. Funcionava sense cap tipus d'autorització i per consegüent al marge de tota legalitat. Els temps eren difícils. Ràdio Montblanc cessà d'emetre, per ordre governativa, quan encara no havia complert trenta dies d'emissió, però havia deixat palesa la il·lusió d'una ràdio montblanquina.

8. ELS ANYS CINQUANTA. RÀDIO MONTBLANC, EMISSORA DE LA CONCA

La dècada comença a Montblanc amb una dada interessant. La ràdio s'utilitza per primera vegada a l'església de Santa Maria la Major per a escoltar la veu del Papa. El dia primer de Novembre de 1950 en el curs d'un ofici solemne, els fidels que omplien el temple arxiprestal, escolten a través dels altaveus expressament instal·lats, la proclamació del dogma de l'assumpció de Maria feta pel papa Pius XII des de Roma (49).

En els anys cinquanta continua en augment la modernització i la perfecció dels programes radiofònics. L'any 1948 Ràdio Barcelona havia incorporat els seus estudis el primer magnetòfon, aparell que oferia extraordinàries possibilitats i augmentava els alicients dels programes.

El “Radio-teatro” de Ràdio Barcelona té innumbrables adeptes, com en tindrà més tard el “Teatro invisible” de Ràdio Nacional. Enric Casademont crea (1950) un nou personatge que bateja amb el nom de “Pau Pi” i assoleix grans èxits en la mateixa línia benèfica del “Magnet” de Josep Maria Tarrasa i del ja històric “Miliu” de Toresky. Els concursos radiofònics arriben al zènit de la fama amb “Lo toma o lo deja” de Ràdio Barcelona, i els serials de Sautier Casaseca produeixen commoció. Ara sí que la ràdio és popular i que pràcticament ha arribat a totes les llars.

(49) Cfr. “Montblanc”, núm. 9, (Montblanc, desembre de 1950) pàg. 6.

En el curs d'aquesta dècada comencen a aparèixer un gran nombre d'emissores d'àmbit local o comarcal, moltes de les quals, de caràcter parroquial integraran anys després la xarxa de les ones populars a COPE. Altres ho faran a la "Cadena de Emisoras Sindicales", i la resta serà a càrrec d'empreses privades a l'empar del Decret de 14 de Novembre de 1952.

Era lògic que a Montblanc hom sentís de nou la inquietud i el desig que la Vila i la Conca tinguessin també un mitjà d'expressió propi en el camp de la radiofonia.

Josep Maria Giné, un dels fundadors de la primera emissora, vol reincidir portant a terme un projecte més ambiciós. Junt amb el tècnic de la Vila, Eduard López, proposen crear una nova emissora local, amb estudis i instal·lacions suficients i dignes. Eduard López la construeix i l'Ajuntament cedeix els locals de les antigues escoles junt a l'edifici de l'ex-presó del Partit, on s'instal·len aparells i estudis.

L'antena és instal·lada al Pla de Santa Bàrbara, en el lloc més vat de la Vila. La potència inicial de l'aparell emissor és de 60 W. i l'emissió es fa en l'ona de 1.580 Kc.

Resoltes les darreres dificultats comencen les emissions de prova el 10 de juny de 1956 ⁽⁵⁰⁾ i les Festes extraordinàries del Cinquentari de la Coronació de la Verge de la Serra (setembre del mateix any) constitueixen ocasió propícia per començar oficialment les emissions. Els primers locutors són Angelina Plans, Nuri Martí, Xavier Ollé i Antoni Cartanyà. En seguiran d'altres, entre ells Xavier Pedrol que més tard passarà amb èxit a la professionalitat.

Les hores d'emissió es redueixen en principi a tres cada diumenge i dia festiu. Progressivament s'aniran ampliant, primer als dijous a la nit i, més tard, la veu de la ràdio montblanquina podrà escoltar-se diàriament.

La programació, especialment la dominical, és seguida amb interès per la quasi totalitat de la Vila. Els programes que en els primers temps de vida de l'emissora criden més l'atenció —segons els testimonis escrits que trobem— són el noticiari de les Festes de la Serra, el disc de l'amistat o l'aleshores inevitable secció del disc dedicat, "Una pregunta bien merece una respuesta" dedicat a entrevistes i "Noticias nuevas de archivo viejo", programa de divulgació històrica ⁽⁵¹⁾.

Arriben aviat de molts pobles i ciutats de Catalunya els controls

(50) "Aquí Radio Montblanc. Ha nacido una emisora", a Butlletí "Montblanch", núms. 75-76 (Montblanc, juny-juliol, 1956) pàg. 4.

(51) Ibid.

que acrediten la bona recepció de l'emissora montblanquina i, per assegurar-ne econòmicament la continuïtat, es crea un grup de socis protectors (52).

La nova emissora, que té una excel·lent acceptació (53) augmenta de dia en dia la varietat dels programes. La falta d'una discoteca abundant és una dificultat que se subsana amb la utilització de cintes magnetofòniques gravades en altres llocs i que setmanalment es trameten a la Vila.

Una dificultat més greu, la de la legalització de l'emissora, es resol també aconseguint la cobertura de la xarxa d'emissores sindicals. Ràdio Montblanc, que emet amb l'indicatiu S.I.S. 67, és ja una realitat consolidada.

9. ELS ANYS SEIXANTA. NOVA I DARRERA ETAPA DE RÀDIO MONTBLANC, EMISSORA DE LA CONCA

Remarca PRADO que en aquest període i en l'àmbit general de la Ràdio a Catalunya, es produeix la popularització dels discos i els grans moviments de música moderna en marquen la pauta. Són temps, diu, de Beatles, Brincos i de la Nova Cançó. Es constata també el començament d'una ràdio que intenta tractar els temes amb una certa profunditat. Ràdio Barcelona i Ràdio Peninsular són els capdavanters d'aquesta fórmula amb programes com "Directo" de la primera, i "Tercer tiempo" primer, i "En profundidad", després, a la segona (54).

Però les emissores han proliferat d'una manera extraordinària i aquesta dècada veurà l'aparició de mesures oficials per a limitar-ne el nombre. "Per tal de deturar definitivament la proliferació d'emissores, senyala l'autor abans esmentat, el 23 de desembre de 1964 s'estableix el "Plan Transitorio de Ondas Medias" que a més obliga a les estacions d'O.M. a instal·lar una emissora en F.M. i transmetre íntegrament el programa d'O.M."(55)

(52) Cfr. article darrerament citat.

(53) L'article darrerament citat ho expressa amb efusió. En traduïm els paràgrafs finals: "Per acabar i resumint direm que es tracta d'una emissora que està presidida pel bon gust en la seva programació i que ha estat rebuda amb alegria per tota la població.

I pecariem d'íngrats si no féssim constar en acta d'agraïment als pares i padrins d'aquest nou ens montblanquí que, des de fa unes setmanes llança als quatre vents, i a les no sabem quantes ones, el volgut nom de Montblanc. Per sentir-ho i comprendre-ho, connectin, si us plau, amb l'Emissora de la Conca..."

(54) Cfr. EMILI PRADO, *La ràdio en el franquisme: minifundi d'emissió, latifundi d'informació* a "L'Avenç", núm 56 (Barcelona, gener 1983) pág. 53.

(55) Ibid. pág. 51.

A Montblanc, el 12 de juny de 1960 s'inauguren oficialment les noves obres d'ampliació de la Ràdio local. Hi assisteixen totes les autoritats i l'acte té un gran ressò del que se'n fa eco "Montblanch", el periòdic local d'aleshores (56).

La potència de l'emissor queda augmentada considerablement ja que dels 40 W es passa a 500 W —més tard s'arribaria a 1 Kw— circumstància que naturalment augmenta l'àmbit de recepció.

El dia de la inauguració de l'ampliació es féu una emissió extraordinària des de les 20'30 fins a les 24 hores (57). A partir d'aleshores i fins el dia 5 de juliol de 1965, en que cessarà d'emetre, Ràdio Montblanc ofereix dues emissions diàries i diversifica encara més els seus programes.

La tasca benèfica, ben pròpia d'una empresa sense afany de lucre, ocupa un lloc d'honor en la programació. Al marge d'iniciatives encaminades a resoldre problemes assistencials molt concrets i la campanya anyal a favor del Domund (58) és de remarcar l'extraordinària portada a terme en el curs dels mesos de setembre i octubre de 1962, a favor dels damnificats per les catastròfiques inundacions del Vallès. La recaptació obtinguda fou de 95.497'05 ptes., xifra ben important en aquella època.

"Consignem amb satisfacció, diu un articulista, aquestes informacions, perquè a la vegada que són signe de la utilitat de Ràdio Montblanc, revelen l'elevat sentiment caritatiu dels nostres conciutadans i veïns dels pobles on arriben les ones de l'Emissora de la Conca" . (59)

També l'anècdota singular i pintoresca. El 22 d'abril de 1961, Albert Talavera Bonet, que utilitzava en les seves activitats radiofòniques el pseudònim d'Albert Marconi, baté per Ràdio Montblanc el rècord del temps parlat davant del micròfon. Estigué parlant sense interrupció des del dia 21 a les 19 hores fins el dia 22 a la mateixa hora (60).

(56) Cfr. "Montblanch", núm. 115, (Montblanc, juny 1960) pàg. 4.

(57) Cfr. "Montblanch", núm. 116, (Montblanc, juliol 1960) pàg. 2.

(58) Cfr. *La labor benèfica de Radio Montblanc. Emisora de la Conca*, a "Montblanch", núms. 142-143 (Montblanc, setembre-octubre 1962) pàg. 5.

(59) Ibid.

(60) Cfr. Butlletí "Montblanch", núm. 125 (Montblanc, abril 1961) pàg. 10. Aquest tipus de concursos tingueren certa actualitat, essent un dels més coneguts el Maraton de l'Acadèmia Radiofònica de Gloyd Bybbon, de Nova York.

10. LA RÀDIO D'ARA. RÀDIO MONTBLANC, LA VEU JOVE DE LA CONCA

Han passat els anys. Després de la desaparició de Ràdio Montblanc, Emissora de la Conca, deixaria de publicar-se el Butlletí "Montblanch". La vila quedaria sense cap mitjà d'expressió local i comença una llacuna informativa que els estudiosos locals i comarcals lamentaran (61). Només queden les emissions que setmanalment dedica a la Vila Ràdio Tarragona.

Amb la divulgació de la televisió (62) hom augura temps dolents per a la ràdio, de la qual es diu que ja ha complert la seva funció històrica. Sembla en principi que els agorers tinguin raó ja que la televisió arracona momentàniament l'interès per la ràdio.

Però la baratura i versatilitat dels nous receptors —els transistors— fan fracassar els pronòstics. Un altre factor hi contribueix. Amb la transició democràtica canvia l'ordenament jurídic que regula la radiodifusió i el Decret de 6 d'octubre de 1977 autoritza les emissores de ràdio, públiques o privades, a realitzar activitats informatives de caràcter general, acabant amb l'exclusivitat que en aquest camp de la informació posseïa Ràdio Nacional. "La ràdio, diu PRADO, viu una època daurada, incrementa l'audiència i es converteix en un mitjà informatiu de primera magnitud" (63).

El fets del 23 de febrer de 1981 constitueixen l'ocasió propícia per a demostrar que continua essent vàlida tal afirmació.

L'any 1979 aparegué a Catalunya el moviment de les ràdios municipals, iniciat per Ràdio Arenys de Mar i Ràdio Rubí, i que PRADO qualifica de moviment únic a Europa (64). Seguiren després altres emissores locals fins a arribar a les vuitanta que hi ha ara en funcionament.

Montblanc era terreny abonat per no quedar al marge d'aquest moviment. Els precedents provaven una vegada més que l'empresa

(61) Pel que fa a referències escrites cal buscar les de tipus general a la sessió montblanquina del semanari valenc "Joventut", i les de caràcter religiós i demogràfic al "Full Parroquial" de Santa Maria.

(62) Les primeres proves públiques de televisió foren fetes en el marc de la Fira Internacional de Mostres de Barcelona, l'any 1948. El 1959 s'inauguraren els estudis de Miramar, i el 1962 fou muntada l'antena del Tibidabo que permeté una cobertura més àmplia. A Montblanc la recepció fou deficient fins l'any 1961, quan, gràcies a l'acció particular de la Casa Xolis i a la forta campanya de promoció i divulgació efectuada per Xavier Amorós titular d'aquella empresa, fou instal·lat el repetidor del Coll de Lilla.

(63) Cfr. EMILI PRADO, *La ràdio en la transició democràtica: la nova privatització*, a "L'Avenç", núm. 56, (Barcelona, gener 1983) pàg. 55.

(64) *Ibid.* pàg. 56.

d'una ràdio local era viable a la capital de la Conca. A més, hi havia inquietuds.

Per això no és d'estranyar que un grup de joves, insistiren de nou en l'empresa de proveir a la Vila i a la Conca d'una emissora de ràdio. Foren Joan Cartaña, Manuel Hernández, Joan Sabaté, Joan Ollé, Angela Clarà, Ramon Vallès i Josep Llord els protagonistes de la nova iniciativa radiofònica.

Aportaren cada u una quantitat per a l'adquisició del material que Joan Cartaña i Fermí Martí, en qualitat de tècnics, ordenaren i acoplaren fins a tenir construït l'aparell emissor.

I així nasqué "Ràdio Montblanc, la Veu Jove de la Conca". La nova emissora, la primera montblanquina de freqüència modulada, ha quedat instal·lada en el mateix modest local de l'emissora anterior i que l'Ajuntament ha facilitat.

Pels dies de la Festa Major de 1982 començaren les emissions de proves des d'una casa particular, i el dia 31 d'octubre del mateix any quedà inaugurada oficialment, emetent en la freqüència de 101,7 Mhz-FM, i en una potència d'1 W. ampliada posteriorment fins a 5 W.

Els mateixos fundadors tenen cura de les funcions de tècnics i de locutors, si bé en aquesta darrera activitat hi col·laboren també Montserrat Ribas i Carles Cartaña.

Actualment "La Veu Jove de la Conca" emet diàriament els seus programes des de les 17 a les 24 hores, menys els dissabtes que ho fa des de les 16 a les 21, i els diumenges que comença les emissions a les 10'30 per acabar-les a les 14'30 (65).

Hem arribat, en el nostre recorregut pels camins de la ràdio, al moment present. Acaba la història i comença el futur.

Esperem que Ràdio Montblanc, ara integrada a l'EMUC (Emissores Municipals de Catalunya), assumeixi per a la Vila i per a la Conca de Barberà les funcions que hom reconeix a les ràdios municipals: el compromís amb la realitat local i comarcal, la recuperació de la llengua i la cultura catalanes i la creació d'un vehicle eficaç i constructiu de comunicació entre els veïns dels nostres pobles (66).

(65) Vegi's una interessant síntesi dels antecedents immediats i del primer any de vida de l'emissora montblanquina a JMCV, *Ràdio Montblanc, passat, present i futur*, a "L'Espitllera", núm. 23 (Montblanc, novembre 1983) pág. 21.

(66) Les paraules són d'EMILI PRADO, art. darrerament citat, pág. 56.